

O'ZBEKISTONDA JAMOATCHILIK FIKRI

O'qituvchi:

Jiyanmuratova Gulnoz Sherbo'tayevna

dotsent

O'zbekiston Milliy Universiteti, Toshkent, O'zbekiston

Turdialiyeva Dilnoza Azamatjon qizi

Sotsiologiya yo'nalishi

I-bosqich talabasi

O'zbekiston Milliy Universiteti, Toshkent, O'zbekiston

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekistondagi jamoatchilik fikri haqida, uning muhimlik darajasi haqida keng yoritilib berilgan. Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi ta'rifi keltirilgan. Ushbu maqolada O'zbekiston jamoatchilik fikri va jamoatchilik sotsiologiyasiga oid dolzarb mavzular va shu mavzular borasidagi ilmiy tadqiqotlar qisqacha bayon qilinadi. Bu tadqiqotda jamoatchilik fikri va uni o'rganish maqsad-vazifalari, ularning amaliyotda qanday o'rnatilishi va natijalariga e'tibor qaratiladi. Tadqiqot natijalari, jamoatchilik fikrini O'zbekistonning ertangi kuniga qanday ta'sir qilishi va uning roli qanchalar muhim ekanini o'rganishga yordam beradi.*

Kalit so'zlar: *Jamoatchilik fikri, sotsiologiya, tadqiqot, ilmiy maqsad, jamoatchilik, amaliyot.*

Abstact: *In this article, public opinion in Uzbekistan and its level of importance are discussed in detail. The definition of sociology of public opinion is presented. In this article, current topics related to public opinion and public sociology of Uzbekistan and scientific research on these topics are briefly described. In this study, attention is paid to public opinion and the objectives of its study, how they are established in practice, and their results. The results of the research help to learn how public opinion affects the future of Uzbekistan and how important its role is.*

Keywords: *Public opinion, sociology, research, scientific purpose, public, practice.*

Jamoatchilik fikri - ijtimoiy voqealarga, turli guruhlar, tashkilotlar va ayrim shaxslar faoliyatiga bo'lgan yashirin yoki oshkora munosabatlarni o'z ichiga oluvchi ommaviy ong shakli bo'lib, ijtimoiy masalalarni ma'qullash yoki qoralashda namoyon bo'ladi, individlar, ijtimoiy guruhlar xatti-harakatini va ijtimoiy munosabatlarda muayyan me'yorlarni belgilaydi. Umuman jamiyat doirasida ham, turli ijtimoiy guruhlar doirasida ham amal qiladi. Jamoatchilik fikrining faolligi va ahamiyati jamiyatning strukturaviy xarakteri, ishlab chiqaruvchi kuchlarning, madaniyatning, demokratik huquqiy me'yorlar va erkinliklarning taraqqiyot darajasi bilan belgilanadi. Jamoatchilik fikri hokimiyat organlarini saylashda, ommaviy kommunikatsiya vositalarida, aholi so'rovlari va boshqalarda o'z ifodasini topadi. "Jamoatchilik fikri" atamasi inglizcha "public opinion" so'z birikmalaridan olingan bo'lib, u XVII asrda dastlab Angliyada qo'llanilgan, keyinchalik boshqa mamlakatlarga o'tib XVIII asr oxiridan boshlab keng tarqalgan. Jamoatchilik fikrining o'zi nima? Jamoatchilik fikri-

xalq istaydigan narsani bilishning noorganik uslubidir. Gegelning aytishicha, jamoatchilik fikrida hamisha haqiqiy va haqiqiy bo'lmagan narsalar chatishib ketsada, u har bir davrda katta kuchga ega bo'ladi.

Jamoatchilik fikri sotsiologiyasi - ijtimoiy guruhlarining mavjud ijtimoiy voqelikka nisbatan baholovchi munosabatining shakllanishi va amal qilishi qonuniyatlarini o'rganuvchi fandır.

O'zbekistonda "Ijtimoiy fikr" jamoatchilik fikrini o'rganish markazi 1997- yilda tashkil etilgan bo'lib, markaz mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy hayoti, davlat siyosati va hukumat faoliyati to'g'risidagi jamoatchilik fikrini taxlil qiladi va umumlashtirib beradi. O'zbekistonda jamoatchilik fikrini o'rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Toshkent shahridagi "Ijtimoiy fikr" jamoatchilik fikrini o'rganish markazining faolligi bu sohadagi imkoniyatlarimizni fikrini tabiiy o'rganishda va bu bilan shug'ullanayotgan sotsiologik tadqiqot markazlari va xizmatlarining ta'siri katta. Yaqinda markazda bo'lib o'tgan sotsiologik tadqiqotda ishtirok etgan bo'lsam, mamlakatimizda jamoatchilik fikrini o'rganish mutlaqo shaffof ekanini ayta olaman. Yana aytishim mumkin-ki, respublikamizdagi muammolarga qarshi qo'llanilayotgan chora-tadbirlar ham jamoatchilik fikrini inobatga olib ko'zda tutilmoqda. Masalan, yaqinda o'tkazilgan ekologik tadqiqotda shahar hududining qizil, sariq, yashil zonalarga bo'linishi, ishlab chiqarilganiga 10 yildan oshgan avtomobillarni shahar hududiga kiritilish yoki kiritilmasligi, A-80 markali benzin umuman olganda kerakmi yoki aksi, yo'lkira narxlari oshishi kerakmi va bunga jamoatchilik tayyormi kabi masalalar ko'rib chiqildi. Keyingi tadqiqot esa aholi salomatligi, ularning qanchalik baxtililigi haqida, tibbiy muammolari to'g'risida o'tkazildi.

Jamoatchilik strukturasi tahlil qilishda birinchi navbatda uning obyekt va subyekt masalalariga e'tiborni qaratish zarur. Jamoatchilik fikrining obyektini aniqlashda dastavval 2 ta muammo e'tiborga molikdir.

1) Jamoatchilik fikrini unda aks ettirilayotgan voqelikning o'ziga xosligi nuqatayi nazaridan tahlil etish. Boshqacha qilib aytganda, jamoatchilik fikri dunyodagi hamma narsa to'g'risida fikr qila olishi mumkinmi yoki uning mulohaza doirasi chegaralanganmi?

2) U yoki bu hodisa, jamoatchilik fikrining obyektiga aylanishining mezonlarini aniqlash, boshqacha aytganda, jamoatchilik fikrini uyg'otadigan obyekt qanday sifat va xususiyatlari bilan farqlanadi.

Jamoatchilik fikrining 3 xil ifodalanishini kuzatsa bo'ladi:

1. Jamoatchilik fikrining stixiyali ifodalanishi;
2. Siyosiy institutlar tashabbusiga ko'ra biror bir qonunni muhokama qilish yoki chora-tadbir masalan referendum, umumxalq muhokamasi kabilarni o'tkazish jarayonida jamoatchilik fikrining bildirilishi;
3. Maxsus sotsiologik tadqiqotlar, ya'ni so'rovlar paytida jamoatchilik fikrining aniqlanishi;

Jamoatchilik fikri ijtimoiy hayot faktlariga nisbatan, masalan davlatning va uning turli institutlarining harakatiga, faoliyatiga nisbatan doimo aniq munosabatga ega bo'ladi. Bu narsa jamoatchilik fikriga hokimiyat institutlaridan ayri turuvchi va bu institutlar faoliyatini baholab boruvchi va nazorat qila oluvchi kuch baxsh etadi. Shuning uchun siyosatchilar

ko'pincha jamoatchilikka, aniqrog'i uning fikriga tayangan holda ish ko'rishga, ya'ni jamoatchilik fikrining ma'naviy kuchi bilan hisoblashishga majbur bo'ladilar. Jamoatchilik fikrining bu ekspressiv-nazorat funksiyasi ayniqsa demokratik tartibga asoslangan jamiyatlarda katta ta'sirga ega bo'ladi.

Hozirgi davrda jamoatchilik fikrini tizimli va keng ko'lamda o'rganish dunyoning rivojlangan mamlakatlaridagi ijtimoiy-siyosiy hayotning ajralmas qismiga aylangan. Uning yordamida turli ijtimoiy dasturlar va tadbirlar olib boriladi va samaradorligi aniqlab beriladi. O'zbekistonda "Ijtimoiy fikr" jamoatchilik fikrini o'rganish markazining o'z faolligi mamlaktimizda bu sohadagi ishlarga katta imkoniyatlar yaratdi.

ADABIYOTLAR:

1. Aliqoriyev N.S Ubaydullayeva R.T Umumiy sotsiologiya-1999
2. Aliqoriyev N.S va boshqalar. Oliy o'quv yurtlari professor o'qituvchilari faoliyatini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar. Ta'lim muammolari, ilmiy-uslubiy yutuqlar va ilg'or tajribalar. T., 3-6, 1997
3. Aliqoriyev N.S. Sotsiologiya va ta'lim taraqqiyoti. Ta'lim muammolari, ilmiy uslubiy yutuqlar va ilg'or tajribalar. T.2, 1998